

покладаються не лише на себе, а й на досвід і знання кваліфікованих педагогів-методистів, на науково-методичні розробки вчених. За цих умов ефективність підготовки молодих спеціалістів зростає. Корисним є спрямована адресна підтримка кожного спеціаліста зі сторони адміністрації гімназії.

Цей творчий авторизований процес, неоднорідний за змістом, завдяки різноманітності потенціалу виконавців, набуває особливої цінності і фактично окреслює рівень зростання професійної майстерності молодого вчителя.

Література

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекопознания. – М.: Просвещение, 1977. – 328с.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991 – С.39.
3. Гальперин П.Я. Введение в психологию. – М.: Изд-ство МГУ, 1976 – С.88.
4. Рубинштейн С.Л. Проблема общей психологии. – М.: Просвещение, 1973. – 575с.
5. Слостенин В.А., Чижикова Г.Н. Введение в педагогическую аксиологию: Учебное пособие для студентов высших пед.учебных заведений. – М.: Изд-кий центр “Академия”, 2003. – 192с.
6. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний.– М.:Изд-ство Московского ун-та, 1984. – 345с.

І.М.Конельська

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ В УМОВАХ ШКОЛИ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

Статья посвящена актуальным вопросам валеологической компетентности современного учителя. Рассматривается структура валеологической компетентности учителя, разработанная на основе приоритетов духовно-ценностных качеств учителя, что отражается на формировании жизненных компетенций учащихся.

The article is devoted to the actual questions valeological competence of the modern teacher, is explored the structure valeological competence teacher, which is developed on the basis of priority spiritual-valued gualitties teacher, that is deaten back on forming vital jurisdictions student.

У зв'язку з реформуванням освіти в Україні, переходом до гуманістичної парадигми та зміною пріоритетів у підготовці учнівської молоді до життя в педагогічній літературі набула актуального значення розробка понять “компетентність” та “компетенція”.

Цій проблемі присвячені роботи зарубіжних та вітчизняних науковців, які по-різному трактують ці поняття, наповнюючи їх різноманітними складовими (Б.Авво, С.Бондар, Б.Гершунський, Н.Кузьміна, А.Маркова, О.Пометун, А.Радченко, В.Синенко, А.Хуторський, М.Чошанов, С.Шишов, О.Шиян та інші).

У сучасній науці поняття “компетентність” розглядається як здатність (П.Борисов, В.Кальней, А.Маркова, В.Слободчиков, С.Шишанов, В.Шепель та інші); як сукупність особистісних якостей (Б.Авво, О.Олексюк, Т.Ларіонова та інші); як інтегративна якість (Т.Волобуєва, А.Орлова, Г.Селевко та інші); як результат (С.Бондар, Б.Гершунський, В.Синенко, А.Кондаков та інші).

А.Маркова виділяє чотири види компетентностей: спеціальні, соціальні, особистісні, індивідуальні. О.Таїзова подає такі складові компетентності: мотиваційна, етична, соціальна, поведінкова.

С.Бондар визначає такі компоненти професійної компетентності вчителя, як потребнісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, практичний, рефлексивний.

Інші автори розширюють цей перелік компетентностей, на жаль, оминаючи увагою валеологічну складову професійної компетентності сучасного вчителя.

На нашу думку, провідною в структурі професійної компетентності сучасного вчителя повинна виступати валеологічна компетентність. Адже зараз науковці, педагоги, психологи, медики б'ють тривогу стосовно погіршення стану здоров'я дітей.

У Концепції загальної середньої освіти для 12-річної школи визначено перспективні орієнтири та шляхи формування освіченої, вихованої, фізично та духовно здорової української нації.

Культивування здорового способу життя через освіту виокремлено як один із пріоритетних напрямів державної політики в розвитку освіти.

Валеологічна компетентність повинна стати невід'ємним атрибутом професіоналізму сучасного вчителя. Лише вона дозволяє крізь призму валеологічної доцільності та здоров'язбереження школярів організувати навчально-виховну взаємодію і отримувати результати у вигляді сформованих учнівських життєвих компетентностей, поліпшення здоров'я та рівня вихованості.

Тому метою нашою роботи було дослідження рівня сформованості валеологічної компетентності вчителя та його підвищення на основі системного підходу.

Для цього ми виокремили такі завдання:

1. Розробити показники валеологічної компетентності вчителя та дослідити рівень їх сформованості.
2. Розробити шляхи удосконалення валеологічної компетентності вчителя в умовах Школи культури здоров'я.
3. Дослідити вплив валеологічної компетентності вчителя на рівень сформованості життєвих компетентностей учнів, їх стан здоров'я та рівень вихованості.

В експериментальній роботі брали участь 800 учнів та 64 вчителя школи-гімназії № 49 м.Кривого Рогу.

Методи дослідження: моделювання, анкетування, тестування, експертної оцінки навчально-виховної діяльності, статистичної обробки експериментальних даних.

На нашу думку, професійна компетентність учителя – це сукупність відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок, його особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності (рівень вихованості та освіченості учнів).

Т.Браже стверджує, що професійна компетентність спеціаліста визначається не лише професійно-базовими знаннями й уміннями, але й ціннісними орієнтаціями спеціаліста, мотивами його діяльності, розумінням себе у світі і світу навколо себе .

Ціннісні взаємини людини визначають її емоційно-психологічний стан. Задоволеність і наповненість життя, його сенс, а система цінностей регулює поведінку і діяльність, визначає мотиваційно-потребнісну спрямованість особистості, готовність керуватися цими цінностями в професійній діяльності.

Мотиваційно-ціннісне ставлення до педагогічної діяльності – важлива умова професійного становлення вчителя. Формування виконавчого (процесуального) компонента професійної готовності – знань, умінь, навичок – похідна від рівня розвитку ціннісних орієнтацій особистості. Виконуючи прогностичну, проєктивну функцію, професійні ціннісні орієнтації дозволяють вчителю побудувати модель своєї діяльності, яка стає орієнтиром його саморозвитку і самовдосконалення.

Оскільки на сучасному етапі розвитку освіти збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління є провідною метою, визначальною компетентністю вчителя ми вважаємо валеологічну, яка

в якості ключових компетенцій включає інтелектуальну і психолого-педагогічну.

Інтелектуальна компетенція визначає міру професіоналізму вчителя в валеологічних питаннях і характеризується особливим типом організації предметно-специфічних знань і ефективними стратегіями прийняття рішень щодо формування і збереження здоров'я школярів.

Інтелектуальна компетенція виражається в умінні застосовувати знання для організації доцільних дій в валеологізації навчально-виховного процесу, в набутті і перетворенні знань в дії та вчинки школярами, а також для вироблення способів інноваційної діяльності.

Під психолого-педагогічною компетенцією розуміється сукупність певних властивостей особистості вчителя з високим рівнем професійної готовності до здійснення педагогічної діяльності і ефективної взаємодії з учнями в освітньому середовищі.

До операціональних компетенцій ми відносимо мотиваційну, дидактичну, методичну, проєктивну, комунікативну, виховну, управлінську.

Під мотиваційною компетенцією вчителя ми розуміємо вміння зацікавити учнів навчальним матеріалом, формувати позитивне ставлення до навчально-виховного процесу, активізувати пізнавальну діяльність учнів, створювати інтелектуально-емоційний комфорт та ситуацію успіху на уроці, сприяти розвитку валеологічної компетентності учнів.

Сформованість мотиваційної сфери безпосередньо впливає на психолого-педагогічні вміння вчителя, які передбачають використання знань про психологічні та психофізичні особливості школярів різного віку, налаштованість на особистісно-орієнтований розвиток учнів, використання в навчально-виховній роботі компетентнісного підходу.

Наявність таких достатньо розвинених вмінь докорінним чином змінює методичний підхід до побудови освітнього процесу. Це передбачає застосування на уроках методів особистісно-орієнтованого підходу на підставі індивідуально-особистісних якостей школярів та їх стану здоров'я, обґрунтований вибір педагогічних технологій з позицій валеологічної доцільності тощо.

Такий підхід спонукає до найбільш повної реалізації основних дидактичних принципів навчання: оцінка ступеню реалізації освітнього та розвиваючого потенціалу програмного матеріалу;

розвиток життєвих компетенцій учнів; вираховування індивідуальних психофізичних особливостей дітей та стану їх здоров'я; індивідуальний та диференційований підхід до домашнього завдання; вибір і реалізація форм і методів позитивного стимулювання учнів в процесі роботи тощо.

Важливого значення набувають при цьому проєктивні вміння вчителя планувати здоров'ятворчу діяльність, передбачати результати своєї роботи, планувати роботу на уроці з урахуванням особистісно-орієнтовного та диференційованого підходу на основі психофізіологічних особливостей та стану здоров'я дітей.

Організаційні вміння вчителя передбачають управління самоосвітньою діяльністю учнів; організацію роботи з розвитку умінь та навичок учнів з предмету, із здоров'язбереження; здатність до аналізу та синтезу при організації навчально-виховної діяльності; рефлексії особистісної діяльності тощо.

Оскільки основною формою організації навчального процесу в школі є урок, то валеологічний підхід до нього передбачає пріоритет його гуманістичних цілей, які в свою чергу визначають і вибір відповідних технологій.

Гуманістична спрямованість цілей і задач уроку передбачає формування відношення до людини як до цінності, орієнтація учнів на самопізнання, визначення свого місця в світі і взаємовідносин з ним, прийняття рішень і вибір поведінки.

Від цілепокладання залежить вибір технологічного забезпечення уроку. Валеологічно обґрунтованими є педагогічні технології, орієнтовані на вільний вибір, творчість і самореалізацію учнів, які передбачають діалогічну взаємодію, індивідуалізацію, диференціацію, розвиток особистості учнів.

Для оцінки стану сформованості валеологічної компетентності вчителів школи-гімназії на основі розроблених показників була створена експертна група у складі директора гімназії, його заступників, завідувачів предметних кафедр, голів методичних об'єднань, психолога, вчителів валеології.

Діяльність кожного вчителя було проаналізовано за всіма складовими валеологічної компетентності і виявлений загальний рівень їх сформованості.

Початковий рівень стану сформованості складових валеологічної компетентності був в діапазоні 0,53-0,65, тобто допустимим. У результаті активної діяльності гімназійного науково-методичного центру, плідної співпраці з кафедрами психології,

фізіології і валеології Криворізького державного педагогічного університету на основі Програми професійного зростання вчителя, де були виявлені прогалини і успіхи самоосвітньої діяльності вчителя, рівень всіх складових валеологічної компетентності вчителів гімназії перейшов в діапазон 0,8-0,9, тобто став оптимальним. Це позначилося і на рівні сформованості життєвих компетентностей учнів (особливо на здоров'ятворчій компетентності), на рівні вихованості і станові їх здоров'я. Для кожного учня гімназії були також розроблені Програми особистісного розвитку, які активізували діяльність класних керівників, психолога, вчителів-предметників, батьків.

Таким чином, застосований нами системний підхід до визначення рівня сформованості валеологічної компетентності вчителя та учнів та шляхів їх вдосконалення дав позитивний результат за всіма важливими показниками особистісних якостей учителів та учнів гімназії.

С.І.Дятлова

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

The work provides experience formation of the generalized methods of mental activity of primary school teachers in the special courses and special seminars of mathematical and methodical cycle.

Статья посвящена проблеме формирования мыслительной деятельности младших школьников в процессе обучения математике и подготовке будущих учителей начальных классов к проведению этой работы.

Державна національна програма "Освіта (Україна ХХІ ст.)" визначила стратегічні завдання реформування освітньої галузі. Одним із пріоритетних напрямів є інноваційні проекти удосконалення початкової ланки школи, які спрямовані на розвиток розумової діяльності учнів. Успішне розв'язання висунутих завдань багато в чому залежить від рівня методико-математичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Методична підготовка фахівця повинна враховувати всі ті зміни, що відбуваються в освітній галузі. Визначимо шляхи підвищення якості підготовки вчителів початкових класів до формування мислення учнів при навчанні математики.